Потреба Н.А. Рекламний текст і особливості його перекладу

У статті розглядається проблема рекламного дискурсу. Реклама в сучасному бізнесі є одним з найбільш дієвих засобів комунікації. Рекламний текст слід при перекладі розглядати насамперед з точки зору його комунікативної цінності. На процес еквівалентного перекладу рекламних текстів впливає вичленення характерних особливостей мови реклами, розуміння їх впливу на раціональну та емоційну сфери свідомості одержувача і потім усунення мовного та культурно-етнічного бар'єру між виробником і потенційним споживачем.

Ключові слова: рекламний дискурс, естетична функція, адаптація, варіантна відповідність, еквівалентність

Потреба Н. Рекламный текст и особенности его перевода

В статье рассматривается проблема рекламного дискурса. Реклама в современном бизнесе является одним из наиболее действенных средств коммуникации. Рекламный текст следует при переводе рассматривать прежде всего с точки зрения его коммуникативной ценности. На процесс эквивалентного перевода рекламных текстов влияет вычленение характерных особенностей языка рекламы, понимание их воздействия на рациональную и эмоциональную сферу сознания адресата и затем устранение языкового и культурно-этнического барьера между производителем и потенциальным потребителем.

Ключевые слова: рекламный дискурс, эстетическая функция, адаптация, вариантное соответствие, эквивалентность

Potreba N. The advertising text and features of its translation

The article deals with the problem of an advertising discourse. The advertisement in the up-to-date business is one of the most effective ways of communication therefore the advertising text in translating should be examined from the point of view of its communicative value. The highlight of the distinctive features in the language of advertisement influences the process of equivalent translation of advertising texts and the understanding of their influence on the rational and emotional spheres of consciousness of recipient and then removal of the verbal and cultural-ethnic barrier between a producer and potential consumer.

Keywords: advertising discourse, aesthetic function, adaptation, variational correspondence, equivalence.

УДК 81'42

Анастасія ЄвгенівнаСоколова,
аспірант,
Горлівський інститутіноземних мов ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет”
E-mail akara77@meta.ua

МЕТОНІМІЯ В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Постановкапроблеми. Троп «метонімія» глибоко вивчений у художньо-публіцистичному дискурсі, але у науковій літературі цей засіб художньої виразності потребує детального розгляду.

Аналіз останніх досліджень. У пропонованій статті аналізується матеріал робіт таких авторів, як Раєвська О.В., Губанов С.А., Сандакова М.В. та ін.

Метою пропонованої статті є оцінка лінгвістичної природи феномену «метонімія», її детальний розгляд у науковій літературі.

Ця мета конкретизується в таких **завданнях:**

1) охарактеризувати зазначений троп;
2) визначити види метонімії.

Звичайно, це далеко не повний перелік завдань, які пов’язані з вивченням метонімії. Занурившись у нього, лінгвіст, без сумніву, побачить багато цікавих фактів, які розширюють усталене уявлення про метонімію і разом із тим таких, які збагачують наші знання про природу та функціонування мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метонімія (від гр. теіопутіа — перейменування) — це троп, основу якого складає заміна одних назв іншими на ґрунті суміжності їх значень [7].

У науковому дискурсі метонімія практично не вивчена. Можливо, це пов'язане з тим, що потенціал використання метонімічних моделей в науковому дискурсі обмежується граничною кількістю зв'язків між двома лінгвістичними явищами.

Найбільш поширеним є перенесення з галузі знання, науки на предмет науки і навпаки (*словотвір, фразеологія* та інші), наприклад: граматика 'побудова мови' і 'вивчаючий його розділ мовознавства'. Крім того, є ще одне значення – 'шкільний підручник': пор. *У кожної мови є граматика (грец. "grammatikc"від "gramma" – "літера", "написання"), тобто такі особливі правила, які змушують тих, хто говорить, повідомляти, що в цій мові вважається обов'язковим – граматичним [8, с. 346]*.

У сучасній лінгвістиці є приклади того, що метонімія розуміється ширше, ніж просто вияв лексичної багатозначності. Феномени явно метонімічної природи виявляються на різних мовних рівнях: від морфем , з одного боку, до дискурсу – з іншого боку.

Похідні слова як номінативні одиниці мають метонімічну природу: у плані вираження морфемами представлена лише частина того сенсу, який складає план змісту [2].

Через назрілу необхідність розширювального тлумачення метонімії, є сенс розглянути метонімію як дискурсивний феномен, тобто проаналізувати метонімічну номінацію як один з текстоорганізуючих факторів.

Існують різноманітні види метонімії. Окрім лексикалізованої (мовної) метонімії, у НПЛД нерідка метонімія дискурсивна (мовленнєва). О.В. Раєвська характеризує її так: «Дискурсивна метонімія, на відміну від лексичної, або лексикалізованої, реалізується

тільки в рамках тексту і поза його не існує» [3, с. 50]. М.В. Сандакова (стосовно ад`єктивної метонімії) вважає, що «у результаті узуального метонімічного перенесення прикметник набуває вторинного лексичного значення, яке отримує словникову фіксацію. Дискурсивна метонімія не призводить до семантичної деривації: тут можна говорити не про нове значення, а лише про вживання прикметника» [5, с. 106]. Вона створюється в цілях образного зображення фактів мови, вираження авторської оцінки, виникнення у молодого читача (основного адресата НПЛД) чуттєвих, візуально більш відчутних уявлень про описане явище.

Важливою властивістю дискурсивної метонімії є те, що слово може використовуватися у двох значеннях, що надає особливий рельєф тканині тексту.

Феномен дискурсивної метонімії проявляє себе не тільки на рівні слів, але й на рівні словосполучень та речень. Так, наприклад, *боятися рота розкрити* означає *боятися висловитися,* але ця метонімія, яка зафіксована у словниках, може бути класифікована як лексикалізована.

Прикладом дискурсивної метонімії, яка виходить за межі слова, є наступні слова Лопахіна з «Вишневого саду»: «І можна сказати, дачник років через двадцять розмножиться до незвичайності. Тепер він тільки чай п’є на балконі, та може статися, що на своїй одній десятині він займеться господарством, і тоді ваш вишневий сад стане щасливим, багатим, розкішним…». У вустах Лопахіна «пити чай на балконі» метонімічно означає «відпочивати», «не займатися господарством».

Важлива складова такої дискурсивної метонімії – одночасна наявність двох значеннєвих планів: метонімічного, який являє собою «верхівку айсбергу», і прямого – «підводної частини» [3, с.51].

Особливий різновид дискурсивної метонімії можна бачити у непрямих мовленнєвих актах, у яких «той, хто говорить, передає слухачеві більший зміст, ніж той, який він реально повідомляє» [4, с. 45]. Такі висловлювання, які є, як правило, репліками діалогу, призначені для передачі сенсу, який відрізняється від буквального, тому що їх буквальне прочитання порушило б логіку розгортання діалогу.

До дискурсивної метонімії відноситься і феномен «зміщеного означення», при якому спостерігається розходження між граматичною та семантичною залежністю прикметника: «Тут Пухов зареготав усім своїм рідкісним *мовчазним* голосом.» (А. Платонов. *Потаємна людина*). Метонімічний зсув наявний: мовчазний, звичайно, Пухов, а не голос. Зворотній шлях від метонімічної номінації до прямої – у встановленні, вірніше, відновленні граматичної підпорядкованості, яка відповідає семантичній.

За аналогією зі «зміщеним означенням» інший різновид дискурсивної метонімії можна назвати «номіналізованим означенням». Метонімічне перенесення при цьому також полягає у зміні семантико-

синтаксичних зв’язків, які призводять до неузгодженості граматичної та семантичної підпорядкованості.

В обох випадках: і при зміщеному означенні, і при номіналізованому означенні метонімічний зсув спрямований на те, щоб виокремити означення, сфокусувати на ньому увагу.

Непрямим мовленнєвим актам присвячено багато спеціальних досліджень. Їх метонімічна природа, проте, привертала до себе увагу лінгвістів виключно рідко [6, с. 68].

Непрямі мовленнєві акти як прояв дискурсивної метонімії розрізняються змістовою двуплановістю, бо, відсилаючи до того, що прямо не називається, вони зберігають і своє пряме значення. Кажучи «На кому одружитися мені?», Чацький перш за все повідомляє, що він не одружений, і в той самий час пояснює, чому він не одружився: нема на кому. Цей ефект дискурсивної метонімії можна назвати семантичною стереоскопією.

С.А. Губанов розглядає думку про те, що феномен дискурсивної метонімії проявляє себе не тільки на рівні слів, але й на рівні словосполучень і речень, виділяючи 7 типів дискурсивної метонімії:

1. Метонімія частини і цілого (*…ікона зупинилася*. Л. Толстой).

2. Гіперо-гіпонімічна (родо-видова). Функція такого роду метонімії – уникнення повторів у тексті (замість слова *щур* використовуються слова *гризун, тварина*).

3. Еліпсис. Еліптична дискурсивна метонімія може бути фактором структурної організації тексту, спрямованим на усунення акценту в певному семантичному просторі дискурсу (діалог Фамусова і Лізи: – *Адже Софія спить? – Зараз заснула. – У цю-годину!* ***А ніч?*** *– Цілу ніч читала.* А. Грибоєдов).

4. Зміщене визначення. При цьому спостерігається розбіжність між граматичною та семантичною залежністю прикметника. К. А. Долінін так визначає цей процес: «...Предмету або поняттю приписується ознака, яка характеризує не цей предмет, а якийсь інший, який перебуває з першим у певному зв'язку метонімічного характеру: *звинувачувальний палець»,* відзначаючи близькість такого роду метонімії до ад’єктивних метафор: «...І там, і тут предмету приписується чужа ознака, яка викликає уявлення про свого постійного «господаря» і породжує складний змістовний комплекс. При цьому чужа ознака може одночасно діяти і як метафоричний епітет».

5. Номіналізоване визначення. Метонімічний перенос також полягає у зміщенні, у зміні семантико-синтаксичних зв'язків, яка призводить до неузгодженості граматичної та семантичної підпорядкованості. Наприклад: *Назустріч Макару й Петру йшло велике різноманіття жінок...* (А. Платонов).

В обох останніх видах дискурсивної метонімії метонімічний зсув спрямований на те, щоб виділити визначення, сфокусувати на ньому увагу. Важлива властивість дискурсивної метонімії полягає в тому, що слово може вживатися у кількох значеннях, що надає особливий рельєф тканині тексту.

6. На рівні речення. *Тепер він тільки чай п'є на балконі* (Чехов). Тут *пити чай на балконі* метонімічно означає *відпочивати.*

7. Непрямі мовленнєві акти. Мовець у них передає слухачеві більший обсяг змісту, ніж той, який він реально повідомляє. Такі висловлювання, будучи репліками діалогу, призначені для передачі сенсу, відмінного від буквального, тому що їх буквальне прочитання порушило б логіку розгортання діалогу. Метонімічне перенесення, яке здійснюється у непрямих мовленнєвих актах, відноситься до явищ функціонально-прагматичного порядку і розрізняється залежно від того, яка репліка – стимул чи реакція – є метонімічною [6, с. 81-82].

Дискурсивна метонімія може бути уподібнена до айсбергу через те, що поза межами тексту залишається певний фрагмент сенсу, який відновлюється завдяки правилам інференції, котрі мають когнітивні підстави.

Дискурсивна метонімія, яка реалізується на рівні слова, часто пов'язана з еліпсисом. Еліптична за механізмом, метонімія має різну дискурсивну природу.

Еліптична дискурсивна метонімія може бути фактором структурної організації тексту, який спрямований на зміщення акцентів в окремому семантичному просторі дискурсу. У цьому випадку за окремим словом стоїть більш або менш розгорнутий фрагмент тексту, до якого це слово метонімічно відсилає, і в той же час підкреслюється, що у відповідному фрагменті є головним.

Еліптична метонімія може мати і прагматичну природу, коли за метонімічно вживаним словом стоїть не тільки (і не так) фрагмент сенсу, але й певний емоційний фон [3, с. 50].

У НПЛД дискурсивна метонімія часто представлена ад`єктивними конструкціями *(орфографічний терор, пунктуаційна дурість, пунктуаційна мовчанка, пунктуаційна екзотика, пунктуаційні незнайки і т.д.*). Метонімічний рух тут спрямований на те, щоб виділити визначення, зосередити на ньому увагу. У більшості випадків вона є «результатом семантичного еліпсиса, при якому смислова конденсація призводить до структурного скорочення синтаксичної одиниці» [5, с. 108]: *Адже багато мов описані дуже некваліфіковано. <...> У таких творах звуки "екзотичної" мови підганяються під систему фонем рідної мови автора, виділяються* ***"шкільні частини мови",*** *граматичні категорії на зразок числа, часу і застави, хоча насправді все може бути*

не так[8, с. 660]: 'частини мови, що вивчаються у школі→ *шкільні частини мови'.*

Найбільш повною типологією ад'єктивної метонімії прикметника є на даний момент класифікація А. Х. Мерзлякової. Вчений спирається як на суміжність предметів,яка лежить в основі метонімічних переносів, так і на суміжність ознак цих предметів, виділяючи чотири різновиди ад'єктивної метонімії прикметника:

1) каузальна, в основі якої лежить асоціативний зв'язок між компонентами причинно-наслідкових відносин: *зелена людина* – людина, що випила щось (алкоголь) або втомлена, а тому, як наслідок, стала зеленою (пор. *зелений будинок*). Тут розрізняються семантичні переходи, які здійснюються від причини до наслідку і від наслідку до причини (*ти весь чорний*, тобто, *брудний*);

2) конверсивна, яка базується на об'єднанні двох взаємодоповнюючих ознак і має такі підвиди:

а) каузуюча, при якій перенесення відбувається зі стану на причину, яка його викликала: *сумна людина– сумні сутінки*;

б) індикативна, де перенесення засноване на відношенні між станом і його зовнішнім проявом: *боязлива людина – боязливий погляд*;

в) метонімія, при якій відбувається включення ознаки, властивій одному предмету, до складу ознак, притаманних іншим, суміжному об'єкту*: розумна людина – розумна доброта*;

г) метонімія тривалості стану, де перенесення засноване на суміжних відносинах між станом і періодом тривалості цього стану: *сумне життя, сумне дитинство;*

д) локативна, при якій перенесення ґрунтується на відношенні суміжності між станом і місцем, де воно переживається: *радісний парк;*

3) вторинна метонімія ознаки: цей вид функціонує частіше як синтаксичне зміщення і визначається більшою мірою природою об'єкту, а не власне ознаками. Даний вид метонімії ад'єктиву використовується при характеристиці об'єкту, предмету, явища, які пов'язані з імплікативним зв'язком, ситуацією включення ознак, при якій відбувається перепідпорядкування значення: *мовчазна людина – мовчазні вуста;*

4) синекдоха, що поєднує відносини включення і підпорядкування: має ознаку А, той, який включає В, той, який має ознаку В (*синій колір – синя людина від холоду – синя людина*).

При метонімічному типі переносу особливо важливо враховувати предметну сферу, її специфіку, тоді як при метафоричних перетвореннях на перший план виходить суб'єктивне сприйняття ознаки. Окрім того, саме конверсивний тип ад'єктивної метонімії найбільш антропоцентричний, на думку автора класифікації; сферою-донором тут виступає поле «емоції», тоді як вторинна метонімія і синекдоха частіше

використовуються при моделюванні екзистенціальних або артефактних понять [1, с. 82-83].

Здійснене дослідження дозволяє зробити такі **висновки**:

У роботі були проаналізовані такі види метонімії, як: дискурсивна, еліптична та ад'єктивна метонімія. Рамки статті не дозволили нам охарактеризувати всі випадки метонімічного перенесення, характерного для наукового дискурсу. Зокрема, поза увагою виявилася дієслівна метонімія. У будь-якому випадку, метонімія – це неоднозначне явище, і воно ще чекає своїх інтерпретаторів.

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо у поглибленому вивченні низки актуальнихпитань:

1. Поняття «науково-популярний дискурс» у науковій літературі;
2. Типи метонімії та ін.

Література

1. Губанов С.А. Адъективная метонимия в художественном дискурсе (на материале творчества М.И. Цветаевой) / С.А. Губанов // Вестник Северного (Арктического) университета. Серия: Гуманитарные и социальные науки. – 2012. - №5. – С. 81-86
2. Зайцева Т. З історії вивчення метонімії / Т. Зайцева // 2014.
3. Раевская О.В. Метонимия в слове и в тексте / О.В. Раевская // Филологические науки. – 2000. - №4. – С. 49-56
4. Раевская О.В. О некоторых типах дискурсивной метонимии / / Известия АН. Серия литературы и языка. 1999, т.58, № 2; Le Guern M. Semantique de la metaphore et de la metonymie. Paris, 1973. P.92.
5. Сандакова М.В. Метонимия прилагательного в русском языке: дисс. на соиск. уч. степ. доктора филол. наук: 10.02.01. – М., 2004. – 439 с.
6. Серль Дж.Р. Косвенные речевые акты // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 17 М., 1986. С. 197.
7. Стилістичні фігури заміни (метафора, метонімія, синекдоха). [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://grinch-home.at.ua/publ/suchasna_ukrajinska_literaturna_mova/stilistika/stilistichni_figuri_zamini_metafora_metonimija_sinekdokha/58-1-0-256
8. Энциклопедия для детей. Т. 10. Языкознание. Русский язык / Глав. ред. М. Д. Аксёнова. – М.: Аванта+, 1998. – 704 с.

Анотація

А.Є. Соколова. Метонімія в науковій літературі

У статті розглядається «метонімія» в науковій літературі. Проаналізовано дискурсивни й, еліптичний та ад'єктивний види метонімії. Розглянуто їх детальну характеристику.

*Ключові слова***:** метонімія, дискурс, наукова література.

Аннотация

А. Соколова. Метонимия» в научной литературе

В статье рассматривается «метонимия» в научной литературе. Проанализированы дискурсивный, эллиптический и адъективный виды метонимии. Рассмотрена их детальная характеристика.

*Ключевые слова***:** метонимия, дискурс, научная литература.

Summary

Sokolova A. Metonymy in the scientific literature

"Metonymy" in the scientific literature is studied in the article. Such types of metonymy as discursive, elliptical and adjectival ones are analyzed in the research. Their detailed characteristic is reviewed by the author.

*Key words***:** metonymy, discourse, scientific literature.